

Słowniczek gwarowy dla uczestników konkursu **Ryczka, tytka i wymborek, czyli swojskie klekotanie**

źródło: Jadwiga Podeszwa „Słownik gwary Ziemi Jarocińskiej”

A

ady - ale, ależ, przecież
ajntop - zupa z jarzyn
akuratny - porządny, dokładny
alkiyrz - mały pokój z boku (Łyn społ w alkiyrzu.)
ancug - garnitur męski
angielka - kuchenny piec
astrych - podłoga z cegieł (Downi my mieli astrych w izbie i buło zimno.)
artycha - artysta

B

babol - śluz i brud z nosa (Wysmorgej te babole.)
baczenia - uwaga (koncentracja)
badejki - kąpielówki
bałor, bamber - zamożny gospodarz (Łyn buł za paropka u bałora.)
bana - pociąg
bania - dynia (Ale wielachno bania!)
barług - resztki zboża zgrabione na polu (Zgrabiuł barług na kłypki.)
bebech - wydatny brzuch (Łebżar się na nłec i zaś mu tyn bebech sie tak wysadziuł.)
betka - grzyb (Tero to coroz mni betkuf w błerze.)
bigiel - wieszak
binol - siniak
blodynje - prawdopodobnie (Błodynje stary Grzelok umar.)

blołynga - wrzód, czyrak (Błolynga mu urosła i musioł iś du dokłtera.)
borchać się - gniewać się, złościć (Nie borchej sie, bo ni mosz łe co.)
brachol - brat
brechtać się - taplać się w kałuży, w błocie (Uwożej na dziecioki, bo ci sie brechtajum!)
bryzgolić - mówić bzdury, bez sensu (Bryzgolisz, jagbyś buł gupi.)
buncać - uderzać (Łyn wciunż bunco tegu małygu!)
brzuszki - łydki (Na brzuszka i się porobiuły żylaki.)

C

chabas - mięso
chichrać - śmiać się
churchlać - kaszleć
ciota - czarownica (Kole cioty lepi nie przechłodzić.)
ciotować - rzucac urok, czary
cug - ciąg, przeciąg powietrza
cumprować - dokazywać, hałasować (Uskrum łe dziecioki, niech tak nie cumprujum.)
czujny - ostry, pikantny
czympki - kukki (Na czympku wybiryła te pyrki.)
ćma - ciemność (Tako ćma buła, że wloz du rowu.)
ćpać - rzucać (Ruk-cuk- naćpali połnum fłyre drzewa.)
cyganić – kłamać, oszukiwać

D

deczka - kocyk
drabka - drabina
drapak - szcztotka ryżowa (Wyszoruj łepi tym drapakim.)
drygać - bać się
drył - siewnik (Drył mu siół za gynsto.)
dudłać - grzebać, ślamazarnie coś robić
dudy - płuca
dundel - wydzielina z nosa (Dundel mu wisi du pypmka.)
dunica - gliniana miska do ucierania (Weż dunice i ukryć syr.)
dura - tyłek (Wypiyna na niego dure i chłep zgupioł.)
durch - całkiem (Tyn chłepok durch du łejca pładany.)
dustuny - dojrzały (Jeszczy nie dustune japka łeberwali.)
dylać - tańczyć
dyrdok - spódnica (Łeblekła dwa dyrdoki na kłype.)
dziabaka - motyka (Downi pyrki klepali dziabakami.)
dziyszka - naczynie do zaczyniania chleba (Dziyszke fstof plet pierzyne.)

F

faferfłoki - płatki owsiane
fafoly - strzępki czegoś w wodzie lub zupie (Jakieś fafoly w ty zupie pływaly.)
famuła - rodzina
fifka - słaba herbata

fiyrlík,fiyrlajka - mątewka, drewniany „koziółek” do mieszania (Robiuł ładne fiyrliki i sprzedowoł.)

flaszka - butelka (Na weselu były po dwie flaszki na łepka.)

flejtuch - brudas, niedbały człowiek (S flejtuchym sie łożyniuł, to tero mo!)

flundra - brudna kobieta, nie dbająca o czystość (U taki fludry to sie brzydzi jeś.)

framuga - piekarnik w piecu kuchennym (Słyfki ususzyla we framudze.)

frechowny - arogancki, bezczelny

frungać - rzucać (Chłopaki frungali kaminiami na glapy.)

fstumpić sie- skurczyć się (Cwyter się fsmupiuł i jes du niczegu.)

funt - pół kilograma

fyrać - fruwać(Jak jaskółki nisko fyrajum, bydzie padać.)

fyrtel - dzielnica miasta

G

gady - zwierzęta domowe (Żeby nie jo, to by te gady płużdychały.)

garować - spać

gichnąć - oblać, nalać

glaca - łysina (Downi we wlejsku szczygli na glace.)

glajda - brudzące się dziecko (Ło ty glajdo, znou sie tak uślungrałeś.)

glanc - połysk (Wyświyciuł czewiki na glanc.)

glapa - wrona (Glapy majum gniozda f topolikach.)

glizda - dżdżownica (Ple dyszczu glizdy wyłażum ze zymi na wyszk.)

glun - kawał chleba (Dziesięć glunuf chleba broł do roblety.)

glupki - żółte, drobne śliwki (Glupki sum jeszczy nie dustune.)

golorz - fryzjer

góra - strych

grapy - dłonie (Takie mosz te grapy zmaźniynte.)

groty - stare meble (Stare groty wycpiyli i kupiyli nlewe.)

gryfny - zręczny, sprawny

gryndum - biegiem (Łyna zawsze gryndum du składu.)

gula - indyczka (Guły się już łopiyżuły.)

gymba - twarz, usta (Tako krościato się zrobiuła na gymbie.)

giyra - noga (Giyr mo jak podolski złodzi.)

gzup - wydatny brzuch (Ni młoże sie uwlyc s tym gzubym.)

gzubek - malec

gzika - utarty twaróg (Lubiymy jeś pyrki z gzikum.)

H

hahoł - kołnierz (ale tylko w zwrocie) (Złapał za hahoł i wyjechał.)

hahulić - oszukiwać (Cleś pohahuluł i gu zamkli.)

hajcować - palić w piecu

hajtnąć - uciąć, skaleczyć się

haknąć - ugryźć

hałas - awantura

harać - ciężko pracować

hazaj - zając

hela - wóz (Pu heli wyngła pszywiuz i sfałuł.)

hebel - strug (Stolosz musi mieć płużundny hebel.)

heklufka - szydelko do ręcznych robót (Jak kłebiyta umi robić heklufkum, to dleś znaczy w dumu.)

hoczyk - pogrzebacz (Pleżgej hoczykiem łegni.)

huźdać - huścić się

hycać - skakać (Młedy hyco, stary ni młeze.)

hyćka - dziki bez (Hyćki narwali i narobiyli soku.)

hyngielek - pętelka, uszko (Pszyszuj mi hyngielki du poska.)

I

igliczki - druty do robót z włóczki (Zrobiułam cwyter na igliczkach.)

inacy - inaczej

inkszy - inny

ino - tylko (Ino nie myśl, że ci kupie, co chcesz!)

ino rats - precz

J

jaka - koszula pod spód (Czymu w taki czorny jace łazisz?)

jałewy - bez tłuszczu i smaku (Takie jałowe żarcie dała, bez zodny smaki.)

japa - dziura w odzieży

jarac się - drapać (Taki sie jaroł, że myśleli, że lyn mo pkły.)
jednaki - jednakowy
juszka - krew zwierzęca
jycy - mający apetyt (Tyn dzieciok jest taki jycy i spoklejny.)

K

kabot - kobieca bluzka (Dziesińc kabotuf mo i jeszcze se kupiła.)
kalafa - twarz (Ale ci się kalafa spasała, osz się świyci.)
kaldun - żołądek, brzuch (Za wielgi mosz tyn kaldun.)
kałka - pałka do ucierania twarogu (Kup na jarmaku nowum kałke.)
kanka - bańka na mleko
kapucha - duże pieniądze
kasta - pudło (W ty kaście nasadziła kure na jaja.)
katana - marynarka (W stary katanie poloz na wesele.)
kielec - ząb (Wyszczyżo kielce, jak gupi!)
kierda - wieprz (Nie wiysz, ktu chowo kierde?)
kieżynka - masielnica (Tero to majum kieżynki na prunt.)
klamizerstwo - partactwo
kluka - nos (Rumbnul gu tak, ze mu s kluki kref puściuł.)
klumpy - drewniaki (Downi wciunż w klumpach chłedziyli.)
klunkry - niepotrzebne przedmioty, narzędzia (Fszyskie klunkry po murożu zostały.)

kłeciupki - tarnina (Kłeciupki sum dobre, jak zmażnum.)
kłeduchy - resztki pierza po zdarciu (Marno z ni glespodyni, bo kłeduchy spolula.)
kłerbol - dynia (Takie wielgie kłerbole porosły.)
kłympa - krowa (Ta kłympa buła narowisto.)
knajtry - niedorostki, mali chłopcy
knyp - nóż (Wyciungnul na niegu knypa.)
koklet - kogut (Zamkni wrota, nie wypuś kokleta.)
kołowrot - człowiek zmieniający decyzje (Takiygu kołowrota jeszcze nie widziol.)
krybony - plecy
kujuny - drewniaki z cholewą ze starego buta (Dziadek fciunż robiuł kujuny du dzieciukuf.)
kukiołka - mały chlebek z resztek ciasta (Zaniyś te kukiołke stary Kubioczce.)
kulotko - szpulka do nici (Chłopoki pszywiuznali kulotko kletowi de leguna.)
kuty - cwany, sprytny
kwicie - kwiaty na drzewach i krzewach (Tyla kwicio zmażło latoś.)
kworta - litrowy garneczek o jednym uchu (Kup nlewum kworte, bo f starym jes dziurka.)
kejter - pies

L

laczki- domowe pantofle (Laczki mu z giyruf zleciały.)
lania- szkoła
latosi- tegoroczny (Latosie kury już niesum jajka.)
leberka- wątrobianka (Ani pies nie chciał żryć ty lebery.)
lelać się- pieścić się (Dzieciok taki rozlelany, że ino gu fciunsz piastować.)
lelek- piesszczoch
lezołka- dzika gruszka (Tero to wszystkie lezołki płowycinoli.)
liniń- grubo kroić lub smarować (Tyle masłym naliniuł, że du mnie zabrakło.)
listowy- listonosz
lofrować - biegać po ulicy (Tero to dziecioki aby lofrujum, a jak przydum dło dum, to lep w telewizur.)
lola - duża laska (Tak mu pszyłoł lolum, że osz jynkuł.)
lotas - osoba lubiąca przebywać poza domem
lubawe - chude mięso (Lubawe miyso zjy, tustygu nie ruszy.)
lump - szmata, strój (Tyle mo lumpów, że tero wziyna jake na lump du podlegi.)
lumpki - dziecięca odzież
luńt - kawał czegoś (Cały luńt kiołbachy zjot i jeszczeyk miol mało.)
lycki - lejce
lyry - stare, zniszczone meble (Nic se nie kupium, ino f starych lyrach siedzum.)

L

- lacha** - łaska
lajza - włóczęga (Lajza buł i łajza bydzie, nic z niegu ni majum.)
lągol - wysoki mężczyzna
leblyc się - ubrać się (Taki buł słaby, że się ni muk leblyc.)
lebytus - skąpiec (Nic nie doł ksześniokowi, lebytus jedyn!)
lecucić się - obudzić się (Le czwoty już się lecucił i kusił po chałupie.)
lejscus - dziecko nie trzymające moczu (Dzieciok mo śtyry lata, a lejscus z niegu osz fstyt.)
lekrasa - słonina (Świnia miaola lekrase aby na dwa palce.)
lepski - dość duży (Taki lepski choposzek już buł i jym umar.)
lepsypuna - gruba kobieta (Stakum lepsypunum chłep się nie młeze w łyszku zmieścić.)
leśrutka - miąż chlebowy (Leśrutke zjot, a skłyrtki kurum wyćpiuł.)
leżgol - wysoki mężczyzna (Na takygu leżgoła ni młezna płetek kupić.)
luzgać - mocno bić

M

- mantel** - płaszcz
marać - szukać, grzebać
mateklosy - narzędzia, zabawki (Płezbiyrej te mateklosy, co dzieci porozwolały.)
miech - worek (Co mosz w tym miechu?)

- mieć zmir** - mieć cierpliwość
miolki - płytki (Tero w Lubieszce miolko, nie jak downi.)
mlostek - garneczek kamienny (K waśne mleko nolepi czymać w mlostku.)
młedzie - drożdże (Kup młedzie i ugłotujymy kluchy na łachu.)
mrukot - ponurak, zrzęda
mudzić - tracić czas
mynda - nieznośny, dokuczliwy człowiek (Łakiygu mynde byś chciała za chlepa?)
myst - byle co
mojtać - mieszać

N

- najbarzy** - najbardziej
narwus - człowiek wybuchowy (S takim narwusym ni ma co godać.)
naświgać - nawrzucać
nawłyczka - sznurowadło (Dzieciak już du szkoły chłedzi a nawłyczki ni umij zacheznać.)
naworka - zupa mleczna (Naworkie aby żrum, ale chałupe wywalyli.)
nicpoty - niegrzeczny
najdur - dziecko panińskie (Łeżyniul się z nium, chociosz miola najdora.)
norać się - brudzić się
nudle - makaron
nyga - komar (Nyga mie uciyna i tero się jarum.)
nyny - spanie

O

- obkład** - wędlina na kanapce
obski - obcy
ochrympany - ogolony, ostrzyżony
ogigle - gałęzie bez liści
okrasa - słonina
ostrzytko - temperówka

P

- pachażyna** - pęcherz, np. od świni (Pachażyne wziyni, wyczyścili, a jak wyskła, nadmuchali jum jak baluna.)
pałka - udko kurczaka
papa - twarz (Chcesz w pape? Ino się uskrum!)
paprać - robić coś niestarannie (Dali jydz, nie bydziesz paproł f tym talyrze.)
parówa - gorące, wilgotne powietrze
patyk - zagródka w chlewie (Zagnej gynsi du patyka!)
piastować - niańczyć (Nauczylu dziecioka piastowanio i tero fciunż ryczy.)
pierdoła - gadający głupstwa (Takiygu pierdoły ni ma co słuchać.)
piyrdus - powtarzający plotki (Łyna to taki piyrdus, że ino te piyrdach godo.)
plaskaty - płaski
płozyc - ulżyć, dogodzić (Tero miyszakajum w bloku, to im płozy.)
plędany - podobny do kogoś (Dzieciok na niegu plędany, a lyn sie wypiyro.)
plęzbadnuć - nie liczyć się z kimś (Wnuki babusie plęzbadły i nie

słuchojum.)
plery - spodnie (Płery rozdar na życi i tak łaźiuł.)
pokrychać - pokroić, rozdrobnić
popa - gęsta zupa (Taki popy mi tu nie lij.)
posoba - sufit (F starych chałupach na posobie były belki.)
pruńcie - wiklina (Łyn robił keszyki s pruńcio.)
psiunka - niedojrzały owoc (Nie zbijrej tych psiunkuf, bo kwaśne i robaczywe.)
pučer - tynkarz
pużyty - pośladki (F pużyty dostowol zaszczyki.)
pympek - zakończenie darcia pierza (Ale se plejmy na pympku u sumsiotki.)
pyrlic - gotować na małym ogniu

R

radlunka - rząd ziemniaków (Wyklepali my łesiy radlunkuf.)
rajka - rząd warzyw (Łepeluła pińć rajkuf cebuli.)
rajzować - podróżować
rebeka - gruba kobieta (Takum rebekum bym nie chciała być.)
repeta - gęsta zupa
rezun - rozum (Taki mundry- fszyskie rezuny zjot.)
rojber - psotne dziecko (Takiymu rojbrowi nalepi psyłoć pochym.)
rozkołębać - rozkołysać

rozwartny - otwarty
ruk-cuk - szybko (Ruk-cuk łebiot płestawiuła na stole.)
rugzak - plecak
rychtyk - akurat (Rychtyk zdunżyli, jak ksiunc wychłodził ze mszum.)
ryczka - niski stołeczek (Usiuńć na rycze i nastrusz pyrek.)
rydelek - daszek od czapki (Chłopoki mu złamali rydelek i beczol.)
rygielek - zamek, kłódka
rymby - lewa strona tkaniny (Wywrućił jake na rymby i tak łaźiuł.)

S

siara - pierwsze mleko po ociełeniu (Siary nadłējuła i wyluła świniom.)
siekane - mięso mielone
skarknuńć - zmarznąć (Giry mi skarkły łet tegu stanio na mrozie.)
skipki - kawałki weselnego placka (Młedo pana skipki porozdawala dzieciokum ze fsi.)
sklep - piwnica (F sklepie czymumy pyrki, beczke s kapustum i kumplet.)
skład - sklep
skrytka - spiżarnia
skszyczka - skwarka (Poluła kluski tuszczym ze skszyczkami.)
śladnie - łatwo (Młedymu śladni załatwić cłeś w urzyńdzie.)
ślać - robić, posłanie (Kłebiyta muła dziecioki, a jo słołym łyszka.)
śmelka - bułka rozmoczona w mleku (Aby śmelke żarli, jak sie budowali.)

spaśny - gruby człowiek (Łyn spaśny, łyna spaśno, a dziecioki takie wylynogi.)
sportka - spacerówka (wózek dla dziecka)
statki - naczynia kuchenne (Nie pumyje statkuf łed razu ino leci na pierdoły.)
sumsiek - część stodoły (Du sumsieka się żyto nie zmieściuło.)
szalufka - duża wełniana chusta (Płe matce się ładno szalufka lęstała.)
szczyпка - trochę, np. soli, pieprzu (Dudej szczypkę piepszu.)
sznupa - pysk, np. psa (Dzie te sznupę ftykosz?)
szneka - drożdżówka (Nolepsze szneki wypiyko Głymbocki.)
sznytka - kawałek chleba (Matka ukrajała každymu po sznytce i kłyniec.)
szpycować - podglądać

sztrykować - dzieć, robić na drutach (Wieczorami ino sztrykuje szkarpytki du wnukuf.)
szudrać się - drapać się (I psy ludziech sie szudroł, jagby miol fszy.)
szuńdy - nosidla do wody (U nos jeszczyk szuńdy sum, ale jych nik du niczego nie bierze.)
szuplot - człowiek porywcy (Taki szuplot się s tegu chłepoka zrobiuł.)
ściegna - polna droga (Pognoł krowe f ściegna na ruf.)
ścieszka - przedziałek we włosach (Zrup se ścieszke z drugi struny, to se łysine nałokryjesz.)
ślepe jaje - potrawa z mleka, jaj i mąki

(Ślepe jaje z pyrkami jes lepsze led miysa.)

śluk - łyk (Pociungnuł se pore śluguf włytki i broł się du robłety.)

ślyp - oko

śpiki - skronie (Jakby gu rembnuł f śpiki, już by buło płe niym.)

śpilorek - szydło szewski (Łeciec pore tych śpilorkuf mioł.)

świgać - rzucać (Świgoł kaminiami na glapy.)

T

taszka - torebka

tetrać - robić coś

tkło coś - mieć przeczucie

toczka - wózek na jednym kołku

(Toczku wzięciuł szyszki z bteru.)

tośćać - szarpać (Macechy zafsze tośćały dziewuchy za włosy.)

trynt - leniuch, nierób (Takiygu trynda bym s chałupy wywałuł.)

tuleja - niezdara, oferma

twyst - nici do cerowania

tytka - papierowa torebka (Kupię ci tytke cukierkuf, ino nie becz.)

U

udrygać - kuleć (Nie wiedziołym, że lyn tak udrygo na lewum giyre.)

umolnie - do znużenia

umgleć - zemdleć

umużyć się - ubrudzić się sadzami

(Czyściuła piec i cało się umużuła.)

uliczka - furtka (U niych uliczka na jednym hoku wisi.)

uskrumić się - uspokoić (Uskrum dziecioki, bo łeciec śpi.)

- skończyć (Dupiyro na wieczur się uskrumiyli z robłetum.)

uszporany - zaoszczędzony

uślungrać się, utorać się - ubrudzić się (Tako uślungrano cały dziyń łaziuła.)

utruć się - zdenerwować się

uwracać - upominać

uwziunś sie - nie darować (Nauczyciył sie uwziun i gu nie przepuściuł.)

W

waska - wanna (Downi my prali we wasce.)

ważecha - duża, drewniana łyżka (Powidło czeba miyszać warzechum.)

wedle - z powodu

wilgny - wilgotny

wiunzarek - podarek dla chrześniaka (Doł pińć miliunuf na wiunzarek.)

wparować - wtargnąć

wrymbki - prążki

wunsiuna - gaśienica (Całum ślyfke wunsiuny łeblazły.)

wycpić - wyrzucić

wymblerek - wiaderko (Weż wymblerek i idź du sklepu po pyrki.)

wytrykus - żartowniś

wywiyrać się - odzywać się niegrzecznie

(Co tak tyn pysk wiwiyrosz?)

Z

zabowitko - zabawka (Zabowitka poroświgiwoł po podłedze.)

zacheznać - zawiązać na pęk (Tak zacheznał nawlyczke, że nic ni muk sebuć.)

zadudlany - zapłakany

zakluczyć - zamknąć na klucz (Zakluczułeś dźwi łet podwłerka?)

zakryncotko - wieczko na słoik (Tych zakryncotkuf mum za moło.)

zawrzyć - zamknąć (Zawrzyj wrota, nie wypuś kokłeta.)

zbańczyć - zbankrutować

zgolić - uciec

znajda - nieślubne dziecko (Łyna buła znajda i tero tyż mo nojdora.)

znowyk - znowu

zorgować - gromadzić

zwłóczyć - zwlekać

ździebko - trochę

żanny - żytni (Żannum munke bize się du pierników.)

żgajoki - kolce (Ale tysz to ruża mo żgajoki.)

żodyga - rzadka zupa (Takum żodygom mum sie najeś?)

żydek - nożyk

żyć - tyłek (Wżut mioł na życi i fstydziuł się is du dokłtera.)

zybura - brudna woda (Tero w Lubieszce jedna zybura.)

żyrtły - mający dobry apetyt (Latoś mummy żyrtle świnię, ruk-cuk urosnum.)

